

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-6>

THE CONCEPT OF DIALOGICALITY BY MARTIN BUBER

КОНЦЕПЦІЯ ДІАЛОГІЧНОСТІ МАРТИНА БУБЕРА

Sharafin O. V.

*Postgraduate Student
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University
Chernivtsi, Ukraine*

Шарафін О. В.

*аспірант
Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Мартін Бубер був одним із найбільш значущих філософів ХХ століття, який зробив вагомий внесок у розвиток екзистенціалізму, релігійної філософії та соціальної етики. Однією з його ключових ідей стала концепція діалогічності, розроблена у праці «Я і Ти». У своїй філософії Бубер зосереджується на дослідженні стосунків між людьми, між людиною і Богом, а також між людиною і світом. Він розвиває ідею, що людське життя та існування набувають справжнього сенсу лише через діалог – не просто вербальний обмін, а справжню взаємодію між особистостями.

Метою даного дослідження є аналіз концепції діалогічності Мартіна Бубера, його філософських ідей щодо природи людських стосунків та їх впливу на різні аспекти людського буття, зокрема на процес медіації. Це дослідження допомагає розкрити важливість діалогу як основи взаємодії між людьми.

Методологічна основа дослідження концепції діалогічності Мартіна Бубера базується на міждисциплінарному підході, який поєднує філософські, соціологічні, правові та теологічні методи аналізу. Оскільки концепція Бубера охоплює широкий спектр проблем, дослідження потребує комплексного підходу, що дозволяє глибше розкрити всі аспекти його вчення.

У своїй праці Бубер використовує фразу «пара слів» (*das Grundwort*), щоб описати ці два типи відносин: «Я-Ти» та «Я-Воно». Кожна з цих пар характеризує різний спосіб взаємодії зі світом [1]. Концепція діалогічності Мартіна Бубера ґрунтується на виокремленні двох основних типів взаємин між людиною та світом:

«Я-Воно» – це стосунки об'єктивізації та використання іншої особи або предмета. В цих відносинах людина сприймає інших лише як інструменти для досягнення власних цілей, тобто інші люди – це об'єкти маніпуляції або пізнання.

Відносини «Я-Воно» – це стосунки, у яких інший сприймається як об'єкт або інструмент для задоволення потреб суб'єкта. Такі відносини характерні для наукового пізнання, де об'єкт досліджується, вимірюється, аналізується і класифікується. Людина, яка перебуває у відносинах «Я-Воно», розглядає світ як джерело ресурсів і можливостей, підходячи до інших людей та предметів як до інструментів досягнення своїх цілей.

Варто зазначити, що Мартін Бубер не відкидає таких відносин, оскільки вони є необхідними для технічного та наукового прогресу, але наголошує, що в сучасному світі вони переважають і це призводить до відчуження людини [2]. Важко не погодитися із таким твердженням. Зокрема, це стосується не лише ХХ століття, а і наших днів.

«Я-Ти» – це стосунки справжнього діалогу, у яких інша людина сприймається не як об'єкт, а як унікальний та самостійний суб'єкт, з яким можна взаємодіяти на рівні рівноправності, поваги і взаємного визнання. Тобто людина не є інструментом для досягнення цілі, а взаємини з людиною і є ціллю.

Відносини «Я-Ти» – це відносини, де інший суб'єкт сприймається як рівний партнер у діалозі. Людина визнає іншого у його унікальності та самостійності. Бубер стверджує, що справжнє буття можливе лише через ці відносини, де немає місця для маніпуляцій або утилітарного підходу. Взаємодія «Я-Ти» вимагає відкритості, довіри та поваги до іншого як до повноправного суб'єкта, а не об'єкта. Такі відносини є духовними, бо через них людина не лише пізнає іншого, але й відкриває глибину власного існування.

Наріжним каменем всієї праці Бубера є саме концепція діалогічності. На його думку, це не просто розмова, а екзистенційна категорія, яка відображає спосіб взаємодії людини з іншими і світом. Через діалог людина відкриває свою справжню природу, адже тільки у взаємодії з іншим можна повністю усвідомити себе.

Концепція діалогічності Мартіна Бубера, з її типами відносин «Я-Ти» та «Я-Воно», має велике значення для медіації, оскільки медіація передбачає налагодження діалогу між сторонами конфлікту. Можна стверджувати, що успіх процесу медіації значною мірою залежить від здатності сторін перейти від інструментального сприйняття одне одного за типом відносин «Я-Воно» до більш розуміючого типу відносин «Я-Ти», де кожна сторона визнає і поважає інтереси та потреби іншої. У медіації, як і в діалозі «Я-Ти», важливим є не тільки вирішення конфлікту, але й налагодження людського спілкування. Це відповідає принципу добровільної участі у медіації, де сторони через діалог приходять до консенсусу. У такій комунікації діалог є не просто технічним інструментом, а фундаментальною

умовою досягнення справедливого рішення, що враховує інтереси та потреби обох сторін.

Медіація за своєю суттю є прикладом правової взаємодії, що належить до людиномірних об'єктів. Р.О. Гаврилюк та П.С. Пацурківський влучно зазначають, що медіація безпосередньо втілює концепцію діалогічності, яка розкривається на кожному етапі процесу медіації. Вона є онтологічним діалогом, де сторони не лише вирішують конфлікт, але саме через діалог пізнають інтереси один одного, таким чином намагаючись досягти спільного рішення. Тому адекватним інструментом для розуміння і реалізації цієї діалогічності в процесі медіації виступає парадигма діалогічного підходу, яка допомагає сторонам співпрацювати на основі взаємної поваги і розуміння [3, с. 146–147].

У діалогічних відносинах «Я-Ти» людина проявляє себе як особистість і отримує можливість зустріти іншу особистість у її неповторності. Діалог завжди передбачає зустріч «Ти» як рівного суб'єкта, а не як об'єкта для маніпуляцій. Бубер підкреслює, що діалог можливий не лише між людьми, але й між людиною та природою або навіть між людиною і Богом.

Велику увагу Мартін Бубер проявляє саме до діалогічних стосунків з Богом. Він вважає, що стосунки людини з Богом також можна осмислити через призму «Я – Ти». Для нього Бог – це не щось абстрактне, що потребує сліпої віри та поклоніння, це «Ти», з яким можна взаємодіяти. Якщо сприймати Бога як принцип, віру чи ідею, тоді це виявиться лише інструментом, тому саме через призму відносин «Я – Ти» можна з ним взаємодіяти. За Бубером, Бог присутній у всіх аспектах буття, і людина може зустріти його у будь-який момент свого життя. Саме через діалогічні взаємовідносини з Богом людина може знайти глибший сенс свого існування.

Мартін Бубер був глибоко стурбований тим, що сучасна йому культура схилилася до стосунків типу «Я-Воно», де людина і світ сприймалися лише як об'єкти для використання. Такий підхід, на його думку, призводить до відчуження і руйнування основ людських відносин.

Особливо влучними його спостереження виглядають крізь призму сучасності. В епоху метамодерну відносини «Я – Воно» значно переважають «Я – Ти». Більше того, можна припустити, що потреба діалогу зникає загалом. Через значний технологічний прогрес людина сьогодні має безліч інструментів для досягнення цілей, технічних новинок, які полегшують їй життя. Людям все менше потрібен контакт із іншими людьми, цей час комунікації зводиться до мінімуму.

Можна припустити, в рамках концепції відносин «Я – Воно», сьогодні люди ще більше користуються саме цим типом взаємовідносин. У сучасному світі безліч речей матеріального світу, які використовуються як інструменти, полегшують життя і допомагають досягнути поставлених цілей, тому при комунікації з іншими особами людина розглядає інших саме як інструмент, який полегшить досягнення цілей.

Не дивлячись, що минуло вже понад сто років з часу публікації фундаментальної праці Мартіна Бубера, його ідеї сьогодні як ніколи потрібні нам. У час віддаленості та життя online, можливо, варто частіше ставитися до людини саме як до суб'єкта, а не об'єкта, як до цілі, а не як до інструмента, як до можливості пізнати та знайти себе у діалозі, а не піти далі наосліп, блукаючи матеріальним світом. Саме на такий світогляд націлює нас концепція діалогічності Мартіна Бубера.

Література:

1. Мартін Бубер. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням / пер. з нім. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. 272 с.
2. Салій Анатолій. Два образи віри Мартіна Бубера в призмі новітньої юдейської філософії. *Філософські обрії*. Полтава, 2007. № 18. С. 186–199.
3. Медіація як Цінність : монографія / за ред. д.ю.н., проф. Р. О. Гаврилюк та д.ю.н., проф. П. С. Пацурківського. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 466 с.